

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК VIII

Рівне – 2020

ББК 83

Ф 54

УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. VIII / ред. кол. О. Кирильчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2020. – 97 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 3 від 20 лютого 2020 р.)

Рецензент:

ШАНЮК В. І., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет водного господарства і природокористування).

Редакційна колегія:

ЗАХАРЧУК І. В., доктор філологічних наук, доцент;

БЕСТЮК І. А., кандидат філологічних наук, доцент;

КИРИЛЬЧУК О. М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);

КРУПКА М. А., кандидат філологічних наук, доцент;

ТХОРУК Р. Л., кандидат філологічних наук, доцент.

ЗМІСТ

БЕРНАЦЬКА АЛІНА Моделі характеротворення у романі Максима Кідрука «Де немає Бога»	7
БУХАЛЬСЬКА БОГДАНА Урбаністична топографіка у романі Олександра Ірванця «Рівне/Ровно (Стіна)»	13
ГАРМАНЮК БОГДАНА Містика у художній структурі роману Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи»	17
ГРЕБЕНЕЦЬ МАРІЯ Мотив межової ситуації у драмі «Алмазне жорно» Івана Кочерги крізь призму філософії	22
ГУЛЕЧКО АНАСТАСІЯ Художні стратегії репрезентації минулого у романі Юрія Винничука «Танго смерті»	27
ДЕМЧУК ВІКТОРІЯ Жанрова природа ретродетективу (на матеріалі роману Владислава Івченка та Юрія Камаєва «Стовп самодержавства, або 12 справ Івана Карповича Підпригори»).....	32
КУК НАДІЯ П'єса Миколи Куліша «Мина Мазайло» як сатиричний текст.....	38
КУХАРЧУК ОКСАНА Сільський апокаліпсис Миколи Куліша	42
ЛОЙКО ІВАННА Світ дитинства в есеїстиці Оксани Забужко	46
МАЛІНОВСЬКА КАРІНА Художні моделі репрезентації травматичного досвіду у повісті «Поza межами болю» Осипа Турянського	50
МИРОНЮК ОЛЬГА Художнє відображення Другої світової війни у романі Тетяни Пахомової «Я, ти і наш мальований і немальований Бог»	55

МОРОЗ ТЕТЯНА

Белетризація звичаєвого права у романі

Пантелеймона Куліша «Чорна рада» 60

ОЛЕКСЮК ОЛЕКСАНДРА

Моделювання національних характерів

у прозі Михайла Коцюбинського 66

ПІСКЛЯК ОЛЕНА

Друга світова війна і досвід сучасної української літератури..... 71

ПОНОРЧУК ІРИНА

Жінка в умовах Голодомору: Світлана Талан «Розколоте небо»..... 76

ПРОКОПЧУК ТЕТЯНА

«Вид на Толедо»: картина Ель Греко в поетичних версіях

Вадима Лесича й Патриції Килини 82

СИТКІВ МАРІЯ

Тема влади у драматургії Валерія Шевчука

(на матеріалі драм «Вертеп», «Птахи з невидимого острова»)..... 87

СТАСЮК КАТЕРИНА

«Хвороба як метафора» (за Сьюзен Зонтаг):

українська проза на початку третього тисячоліття..... 93

CONTENTS

BERNATS’KA ALINA Modeling of Characters in Novel «The Place Where God Is Not Exist» by Max Kidruk.....	6
BUCHALS’KA BOHDANA Urban Topography in Novel «Rivne/Rovno (The Wall)» by Olexander Irvanets	12
HARMANYUK BOHDANA Mystics Parameters in Fictional Structure of Novel «Do Not Look Forward and Be Silence» by Max Kidruk.....	16
HREBENETS’ MARIYA Metaphysical Motif of Being on the Edge in Drama «Diamond Millstone» by Ivan Kocherga	21
HULECHKO ANASTHASIYA Art Strategies of Representation of the Past in Novel «Tango for Death» by Yurii Vynnychuk.....	26
DEMCHUK VICTORIYA Genre Parametres of Retrodetective (on materials of novel «Pillar of Autocracy, or 12 Actions against Ivan Karpovych Pidipryhora») by Vladyslav Ivchenko and Yurii Kamayev.....	30
COOK NADIYA Play «Myna Mazailo» by Myckola Kulish as a Saturical Text.....	36
KUCHARCHUK OXANA Village Apocalypses of Mychola Kulish.....	40
LOIKO IVANNA World of Childhood in Essays by Oxana Zabuzhko.....	44
MALYNOVS’KA KARYNA Fictional Models of Representation of Traumatic Experience in Long Story «Beyond the Edge of Pain» by Osyp Turyans’kyi.....	48

MYRONYUK OLGA

Traumatic Experience of World War the Second in Novel

«Me, You and Our Painted and Non-Painted God»

by Tetyana Pakhomova55

MOROZ TETYANA

Fictional parameters of habitual life of the Ukrainians in novel

«Black Council» by Panteleimon Kulish's60

OLEXYUK OLEXANDRA

Modelling of Ethnic-Coloured Characters

in Prose of Myckailo Kotsyubyns'kyi66

PISKLYAK OLENA

World War the Second and an Experience of

Contemporary Ukrainian Literature71

PONORCHUK IRYNA

Woman in times of Holodomor: Svitlana Talan «Split the Sky».....76

PROKOPCHUK TETYANA

«View of Toledo»: a Painting by El Greco

in Poetical Versions by Vadym Lesych and Patriitsiya Kylyna.....82

SYTKIV MARIYA

Motif of Authority in Drama by Valeryi Shevchuk

(on the materials of plays «Puppet-Show», «Birds from Invisible Island»)....87

STASYUK KATHERYNA

«A Metaphor of Illness»: (following to Susan Sohntag)93

Надія Кук

Науковий керівник – канд. філол. наук Крупка М. А.

П'ЄСА МИКОЛИ КУЛІША «МИНА МАЗАЙЛО» ЯК САТИРИЧНИЙ ТЕКСТ

У статті розглянуто п'єсу Миколи Куліша «Мина Мазайло» крізь призму сміхової культури. Проаналізовано систему образів у контексті комедії та сатири.

Ключові слова: комедія, драматургія, характер, сатира.

In article the author considered play «Myna Mazailo» by M. Kulish as text of carnival cultural system. System of comic and satirical characters used in the text have been analyzed.

Key words: comedy, drama, character, satire.

Актуальність дослідження полягає у необхідності осмислити концепцію п'єси «Мина Мазайло» Миколи Куліша та проаналізувати доречність використання засобів сатири в інтерпретації мовлення та характерів головних героїв.

Метою дослідження є аналіз сміхової парадигми п'єси Миколи Куліша «Мина Мазайло».

Аналіз основних досліджень. У 20-30-х роках драматургія почала бурхливо розвиватися і варто підкреслити, що Микола Куліш був геніальним митцем, спостерігаючи за тим, що відбувалося в Україні на той час, він художньо відображав реальність.

Творчість Миколи Куліша привертала увагу багатьох науковців. Л. Барабан, Г. Голинська, Н. Корнієнко, Н. Кузякіна, Ю. Лавріненко, В. Працьовитий, Г. Семенюк присвятили цій постаті ґрунтовні літературознавчі дослідження.

Об'єктивну оцінку творчості Миколи Куліша дає Юрій Лавріненко, висвітлюючи саме з урахуванням національної специфіки української літератури. Він відзначив яскравий національний патріотизм і світовий міжнародний універсалізм. «Поринути в твори Куліша, це значить поринути в український національний світ на всю його глибину й ширину. А що Куліш не був ніколи засліплений своєю любов'ю до України й українців і викрив її найтрагічніші суперечності і слабості, то шлях через його український світ раз-у-раз виводить нас на вершини, з яких видно людство і вічність» [7, 542].

Микола Куліш прийшов у драматургію саме тоді, коли всі чекали на нового митця, здатні були сприйняти і зрозуміти його бачення світу, його театральні дії. «Мину Мазайло» було закінчено в грудні 1928 р. Драматург не відмовлявся від важливих для нього думок, він шукав тільки нових засобів для їх втілення [3, 12].

Комедія – найважчий жанр, бо крім того, що вона викриває і висміює людські вади чи соціальні явища, їй необхідно зберегти ефект анекдоту. У комедії переважна більшість вимислу – тут драматург зображує події, які складно уявити в житті, тому він повинен володіти великою майстерністю, щоб створити ілюзію життєвої вірогідності, яка називається художньою правдою. Характери у комедії хоч і більш умовні, ніж у власне драмі чи трагедії, але вони мусять бути кумедними, ефективними і дотепними.

Термін «сатира» означає особливий спосіб художнього відображення довкілля, який полягає в гострому, осудливому, дошкульному висміюванні негативних, потворних явищ. Сатира викриває невідповідність між змістом і формою, не використовуючи прямих форм критики. Вона притаманна народному сприйняттю світу, поширена у фольклорі, де виражена низкою епічних, драматичних, ліричних жанрів, в яких висміюються людські вади. У п'єсі «Мина Мазайло» сатира простежується крізь всю змістову лінію образів героїв твору [8, 65].

Задум п'єси Микола Куліш пояснив цілковито зрозуміло: «міщанство та українізація». У такому визначенні чітко окреслювалося і соціальне середовище, і значна, суспільно вагома проблематика твору. У комедії «Мина Мазайло» драматург прагнув зрозуміти, як відбиваються в побуті тогочасного міщанства важливі тенденції суспільного життя країни. У зв'язку із цим вибудовується і сюжетна основа твору, і типологія образів, кожен з яких є конкретною особою і водночас широким, майже символічним узагальненням.

У комедії «Мина Мазайло» показано тип українського характеру, де головний герой не лише орієнтується на все російське, а й відмовляється від українського прізвища на користь подібного російського, бо, на його думку, родове прізвище принижує, а набуте дасть змогу стати людиною вищого сорту. «От на! А папа не те що од Мокія укрмови слухати не хоче, а навпаки – наше малоросійське прізвище змінити хоче і вже напитує собі вчительку, щоб могла навчити його правильно говорити по-руському, наприклад, не «сапоги», а «спагі...» [6, 112].

У Мина Мазайла далекоглядні наміри – він вирішив не тільки змінити своє прізвище, а й стати повноцінним росіянином з правильною вимовою. Таке рішення – стартова конфліктна ситуація, що дає поштовх для розгортання дії. Конфлікту як такого у комедії немає – він виходить за межі твору: зречення свого прізвища – ганебний вчинок з погляду народної моралі. Тому тут все вирішують конфліктні ситуації, в яких розкриваються характери героїв. Створивши певний соціальний тип, народжений більшовицькою епохою, котрий став ганьбою українського народу, письменник спрямував сатиру саме проти нього.

Мина прагне до переродження людини, зокрема й національного. Невипадково його ім'я означає з грецької «місяць», що артикулює місячний характер, тобто залежний та вторинний. Українофобські ідеї і прагнення Мазайла, на які автор п'єси вказує семантикою імені героя, відгороджують

від нього не лише родовід, але і генеалогію народу, історія якого нараховує тисячоліття цивілізаційного розвитку, з якого він випадає [8, 70].

Анекдотична ситуація п'єси, заснована на поширеній у 1920-ті роки практиці зміні прізвищ, висвітлює важливу проблему українізації. Міщанство вкрай негативно ставилося до українізації суспільного побуту. Так, Мина Мазайло рішуче постає проти української мови та культури. Людина цілком денаціоналізована роками чиновницького запобігливого підлещування. Мазайло зненавидів свою приналежність до колись уярмленого народу, через яку він не міг дістатись на вищий щабель службової ієрархії: «Ще малим, як оддав батько в город до школи, першого ж дня на регіт взяли: «Мазайло! Жодна гімназистка не хотіла гуляти – Мазайло! За репетитора не брали – Мазайло! На службу не приймали – Мазайло! Од кохання відмовлялися – Мазайло!» [6, 135].

Рішення Мина Мазайла знаходить цілковиту підтримку у дружини Килини Трохимівни та дочки Рини: для них «Мазайло» теж звучало образливо. І навпаки, божественною музикою лунають у їхніх вухах «Сіренев! Сіренський! Розов! Де Розе! Тюльпанов! Алмазов!» [6, 141].

Найактивнішу допомогу надає Мазайлам Мотря Розторгуєва, що приїхала з Курська. Як на її погляд, українців та української мови немає, усе це – вигадка і взагалі «прілічнее бить ізнасілованной, нежели українізірованной» [6, 152]. Закликаючи Мокія покинути українські симпатії, тьотя Мотя апелювала до мхатівської вистави: «Ах мої ви милі, милі «Дні Турбіних». Це ж така розкіш, така правда, що якби ви побачили, які взагалі осоружні, огидливі на сцені ваші українці, ви б зовсім одцуралися цієї назви... Грубі, дикі муж лани! Телефон попсувався, так вони... Ха-ха-ха... трубку чоботом об стіл чоботом почали лагодити, об стіл її, – бах, бах. Ідійоти! І хоть би один путній, хоть трошки пристойний був. Жодного! Ви розумієте? – жодного! ... І тобі, Моко, після цього не сором називатися українцем, не сором повставати проти нового папиного прізвища!» [6, 155].

Антагоністом тьоті Моті виступає дядько Тарас з Києва, який 1918 р. ходив із жовто-блакитним прапором. Для нього українізація – «це спосіб виявити всіх нас, а тоді знищити, щоб і духу не було» [6, 154].

Водночас син Мазайла, Мокій захоплено читає і вивчає твори українського мистецтва. Він шукає критерії для правильної оцінки скарбів мови і просить хлопців з комсомольського осередку допомогти йому. Таким чином, позиціонування персонажів з приводу зміни прізвища, відбивало розподіл їх у суспільному житті України.

Центром ідейних зіткнень п'єси стала дискусія про зміну прізвища, в якій беруть участь усі герої твору. Драматург давав можливість висловитись кожному, і завдяки цьому твір зберігає історично точний колорит того часу, напружене зіткнення протилежних суспільних сил.

Саме завдяки мовленню героїв розкривається сатирична концепція твору. У п'єсі власне багато мовознавчої уваги до слова, до його емоційних барв та відтінків. Мокій захоплений багатством української мови. Він вірить

у її розквіт за радянської влади: «Над мовою нашою бринять, тепер такі чарівні надії, як прапори, як майові світанки. З чудесної гори РСР її далеко чути буде... По всіх світанках чути буде!» [6,160].

А ось той же Мока говорить про титри кінокартин: «От, наприклад, написи в «Звенигорі» – краса! Стильні, поетичні, справжньою українською мовою написані. А подивіться ви на написи по других кінокартинах. Олива з мухами! Немов нарочито псують таку прекрасну, таку милозвучну мову...» [6, 163].

За подібними поясненнями чується голос самого драматурга, схвильованого проблемами чистоти і розвитку української мови. Ще більший матеріал філологічних зіставлень містить сцена дискусії тьоті Моті і дядька Тараса: чий письменник Гоголь – російський чи український, яка мова краща – російська чи українська, хто у кого крав слова і в який спосіб.

Драматург переконливо показав, як під тиском більшовицької диктатури, яка продовжувала політику Московської імперії, відбувалося поневолення українського народу не тільки фізичне, моральне, а й духовне, і українці відмовлялися від власного роду, переписуючись на чужі безликі прізвища. Микола Куліш вважав це явище ганебним і у його поширенні вбачав величезну загрозу для України.

Джерела:

1. Барабан Л. П'єси М. Куліша за кордоном / Л. Барабан // Слово і час. – 1992. – № 12. – С. 25-28.
2. Голинська Г. Стилістичні конотації власних назв у художньому дискурсі Миколи Куліша / Г. Голинська // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. – Серія 8. Філологічні науки. Мовознавство: Збірник наукових праць. – К.: НПУ ім. М. Драгоманова, 2009. – С. 154-160.
3. Корнієнко Н. Лесь Курбас: репетиція майбутнього / Н. Корнієнко. – К.: Факт, 1998. – 468 с.
4. Кузякіна Н. Автопортрет, інтерв'ю, статті з історії і теорії драми / Н. Кузякіна. – Дрогобич: Відродження, 2010. – 574 с.
5. Кузякіна Н. П'єси Миколи Куліша / Н. Кузякіна. – К.: Радянський письменник, 1970. – 453 с.
6. Куліш М. Твори: В 2 т. / М. Куліш. – К.: Дніпро, 1990. – Т. 2. – 695 с.
7. Лавріненко Ю. Розстріляне відродження: Антологія 1917-1933: Поезія – проза – драма – есей / Ю. Лавріненко. – К.: Просвіта, 2001. – 794 с.
8. Працьовитий В. Український національний характер у драматургії Миколи Куліша / В. Працьовитий. – Львів: Світ, 1998. – 184 с.
9. Семенюк Г. Українська драматургія 1920-30 рр. / Г. Семенюк. – К.: Наукова думка, 1993. – 204 с.